

rát a Hromkla kolostorban működő **Toros Roslin** neve fémjelzi. Miniatúráiban a hagyományos ikonográfiát spontán, a való életből vett benyomásokkal vegyíti. Ennek eredményeként kompozíciója oldottabb, figuráinak arányai harmonikusabbak és elegánsabbak. Ez a természetességre való törekvés jeleneteinek térbeli elrendezésére is vonatkozik. Alkotásai, bár megtartották ünnepélyességüket, realiztikusabbak voltak elődjeinél vagy akár kortársainál. Elénk színezéssel, kézzel, arannyal, egy kevéske vörössel került pergaménre a jelenet. Toros Roslin művészete a csendes örömteliséget könnyed melankóliával ötvözte. Krisztus alakja emberi lény, akiben a magasztosság gyengédséggel, a nemesség belső erővel párosul. A 13. század végére hanyatlás következett, a Roslin követők kezén bizonyos mértékig eltorzult ez az emelkedett művészet. Hol nyerssé, hol affektálttá vált. A művészi erényekkel illethető „Zsolozsmáskönyv” azonban kitűnik közülük. Lapjain merész képzelőerő közvetítésével, szervesen beépülve tűnnek fel hagyományos örmény, valamint tipikus közel- és távolkeleti motívumok, ókori művészetből kölcsönzött elemek.

A 14. század kiemelkedő kézírata a „Nyolc Mester Evangéliuma”. Legszebb darabjai a század ihletett mesterének, **Szárkisz Picaknak** kezétől származnak. Bár nem mérhető a Toros Roslin féle zseni mércéjével, mégis hozzáértő művész volt. Kelet felé orientálódott, stílusa kissé hűvös, kevesebb természetességgel. Kézíratainak vonzerejét, „népszerűségét” a díszítőjelleg, az arany bőséges használata is magyarázza. Halála egyben a kilikiai örmény kultúra végét is jelentette.

A harmadik csoport, az örmény diaszpóra kézíratai, a legnagyobb kolónián, a **Krím félszigeten** íródtak. Olasz és görög hatásról is árulkodó lapok, teljes színpalettával megfestett történelmi témájú miniatúrákat kombináltak kevés színt alkalmazó grafikus elemekkel. Arany csak helyenként villan elő. Sok gondot fordítottak a halvány színeket és a zöld árnyalatait igénylő árnyékolás technikájára. A 14. század végére az együtt élő népek stílusa hagyott nyomot a félszigetre átmenekített kilikiai hagyományokon. A nyugati mintát Itália szolgáltatta, majd 1512-ben az első nyomtatott örmény könyv úgyszintén Velencében látott napvilágot, ahol, mint tudjuk 200 évvel később a mechtaristák monostort alapítottak és élnek a mai napig.

Ezzel zárom az örmény kódexek birodalmában tett kis sétánkat. De a tárlat még folytatódik. Betekinthetünk a középkori magyar könyvkultúra, kódexfestészet legszebb lapjaiba, amelyek a nyugat-európai kultúrkörbe illeszkedve, magas művészi színvonalon jelenítik meg mestereik élményeit, elképzeléseit, ismereteit vallásról és történelemről. Kimeríthetetlen téma. Mindenki legnagyobb gyönyörűségére, immáron e remekművéké a szó.

Köszönöm a figyelmüket.

Benedek Katalin

* * *

Híres szentmiklósiak

Dr. Lukács Tamás

Sporttanár. Magyarországról települt át, s 1921-től 1940-ig tanított Gyergyószentmiklóson, miután tornatanári diplomáját Romániában elismertette. Megtanult románul és nagy erőfeszítéssel foglalkozott a tömegsporttal és minősített sporttal egyaránt (talaj- és szertorna, vívás, ökölvívás, tenisz, futball, röplabda, sí). Neki köszönhető, hogy a háború után bordásfal, nyújtó, bak, láda került a tornaterembe. Ezzel hozzájárult a szertorna későbbi fellendüléséhez, s általában a sport megkedveltetéséhez városunkban.

* * *

Jönnek a törökök...

...még hozzá Európa felé. Sajtóbeszámolókat szerint ezzel a diadalmas címmel jelent meg néhány hete az egyik rangos török lap. Persze, szó sincs törökvésről, hanem - csatlakozásról.

Augusztus elején ugyanis egy hajnalig tartó, hosszú vitanap után fogadta el az ankarai parlament azokat a törvénymódosításokat, amelyek nélkül hiába áhítozik Törökország az Európai Unióba. El kell törölni a halálbüntetést, engedélyezni kell a kurd nyelvű rádió- és tévéadásokat, valamint a nemzetiségi oktatást, és biztosítani kell, hogy az örmény, a zsidó és a görög-katolikus vallási kisebbségek ugyanúgy egyházi tulajdonnal bírassanak, mint a többség.

Ez pedig igen súlyos vitát váltott ki a Tisztelt (Török) Házban.

Magyarországi ésszel akár azt is mondhatnánk, hogy „de hiszen ez természetes, ezeket a jogokat biztosítani kell”!

Csakhogy Törökországban is vannak szélsőségek (leghíresebb a Nemzeti Akciópárt), amelyek nagyon szerették volna kivégezni a lázadó kurd vezért, akit a katonai bíróság már halálra ítélt. És nagyon szeretik azt mondani honfitársaiknak, hogy „ez itt Törökország, beszélj törökül!”, és nagyon nem tudják elviselni, hogy például egy örmény közösségnek saját birtoka legyen. (Akárhogyis ez utóbbiak nem egy muzulmán mecsetet akarnának megszerezni.)

Megkérdezhetik, Olvasóim, hogy miért „külpolitizálok”? Nem azt teszem. Csak elmélázok.

Sokszor hallottuk, hogy a politikában nem számít az erkölcs, a történelemben pedig mindig a győztesnek van igaza. Mégis az a gyanúm, hogy van az emberiség életében egy furcsa, bujkálva megjelenő logika. Mondhatnám: erkölcs.

Kemal Pasáról, a Törökök Atyjáról tudjuk, hogy modernizálta országát, elsősorban persze katonai szempontból; de lett azért ipari és társadalmi modernizálódás is. Ám azt is tudjuk, hogy Atatürk (vagyis Kemal Pasa) az egyik értelmi szerzője és egyik fő felelőse az 1915-ös örménygyilkolásnak. Az első tevékenységért magától értetődően áldják a törökök; ez utóbbiért pedig mi - egyebek között mi, erdélyi származású örménymagyarok - nem tudunk felhőtlenül gondolni rá. (A finom kifejezésért mindenki megértését kérem.)

Az a csapat, Atatürk csapata, az Ifjú Törökök úgy vitték át országukat a modern világba hadsereg és csador tekintetében, hogy ugyanakkor népüket érzelmileg konzerválták egy középkori szinten. „Minden rossz okai az örmények, irtsuk hát ki őket”. És ezután ahányszor komolyabb belpolitikai feszültség lépett fel az országban, szinte mindig a hadsereg döntött. És mindig bűnösöket kerestek. És minden ment tovább, a középkori szinten, beleértve a kurdok jogfosztását is. (Szörnyű kimondani: pedig a szerencsétlen kurdok oly készségesen segédkeztek az 1915-ös örmény genocídium idején a török szélsőségeknek).

Talán mostanában vár a törökségre néhány elmaradt erkölcsi számla kifizetése...?

Közben, a hétköznapokon bizonyára itt is, ott is, gyakran összehajol négy-öt török a kávéházakban és keserűen fölemlgetik, hogy milyen nagy volt egykor a török birodalom... hány tenger is mosta a határait?

Jelenleg viszont azzal küszködnek, hogy igaz-e, miszerint vannak a törökök, akik a törökség javát akarják, de lám, ezzel szemben laknak az országban idegenek (kurdok, örmények, zsidók), akik a török nép vesztére áhítoznak. (A parlamenti vita során „a törvényhozók kétségbe vonták egymás hazafiságát” - írja a Vasárnapi Hírek augusztus 4-i, ankarai tudósításában.)

Közben meg a törökök mégis szeretnék Európába tartani, ahol tiszták a pályaudvarok, ahol mindenkire vonatkoznak a törvények, ahol egy országon belül különféle nyelvű és vallású iskolákban tanítják a gyerekeket, és nemcsak külországi turistának szabad más nyelven kérnie kenyeret a boltban...

Ez a törökök harca.

S vajon, csak az övék?

dcs

* * *

Erzsébetvárosban szerepelt az örmény kórus

Az elmúlt években egyre többet hallat magáról a jól ismert szamosújvári örmény közösség női kórusa. A szokásos hétvégi misén, valamint a hagyományos Világosító Szent Gergely ünnepén való fellépés mellett az énekkar egyre gyakrabban szerepel különböző rendezvényeken; sőt, még vendégszereplésre is telik. Az elmúlt napokban például a Szeben megyei Erzsébetváros örmény katolikus híveinek nyújtottak maradandó élményt a Kis-Szamos menti dalárda tagjai. A helybeli hallgatóság nagyra értékelte a szamosújvári vendégek fellépését, akik hagyományos örmény énekeket és saragánokat adta elő. A házigazdák örömmel fogadták Szamos menti örmény testvéreik magas színvonalú szereplését. A külföldön is elismert kórus tagjai: *Raff Mária, Molnár Annamária, Waller Kornélia, Kántor Éva és Bartha Katalin*, akik hivatalos művészekre jellemző hangváltozattal és sokszínű árnyalattal gazdagított fellépéssel örvendeztették meg a hallgatóságot.

Az utóbbi időszakban a szamosújvári örmény egyházközösség ének-kara szoros kapcsolatot tart fenn a gyergyószentmiklósi örmény kórusal, de részt vett a budapesti Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületének hagyományos évi rendezvényein is. Néhány tagja bekapcsolódik a városi kórusmozgalomba, ami csak növeli a régi kulturális hagyományokra visszatekintő örmény közösség szerepét a szellemi és művelődési életében. *Molnár Annamária* és *Bartha Katalin* rendszeresen fellépnek a kultúrház negyven-tagú kórusában, de külön előadóesttel is megörvendeztették a komolyzene helybéli kedvelőit.